

Н. А. Бердяев по великолепен начин, с брилянтната словесна изящност на своя стил е разкрил тази странна диалектика между „деня“ и „нощта“ в историчността на социалния субект (индивидуален и надличностен), но в една друга плоскост на анализ, необвързан с циганоложка проблематика. Ненапрасно той твърди, че демонстративно афишираната антиномичност на историческите „дневни“ и „нощни“ измерения е свършено невярна, дълбоко неисторична и пределно инструментално рационалистична, защото в пределите на „нощните“ измерения на битието и човешката душевност „падат лъжливите покривки и се разкриват доброто и злото. Нощта е не по-малко добра в сравнение с деня, не е по-малко божествена, в нощта ярко светят звездите, в нощта се извършват откровения, които денят не познава. Нощта е по-първозданна, по-стихийна от деня“¹³. Защото истината и очертанията на бездната се разкриват тъкмо и най-вече в нощните часове, докато денят нахвърля върху тях своите покривки. Тъкмо и поради това нощта е по-метафизична и по-онтологична от деня в историята. Затова и „дневният покров не само в природата, но и в историята е нетраен, той лесно се събира и изчезва, в него няма дълбочина. И целият смисъл на нашата епоха, толкова нещастна за външния живот на отделните хора, е в откритието на бездните на битието, в стоенето лице срещу лице пред първоосновите на живота, в разкритието на „съдбовното наследство“¹⁴.

Струва ми се, че приведените цитати от Бердяев (макар тяхната смислова интенция да е със съвсем друг адресат) могат достатъчно добре да илюстрират някои кардинално значими и характеризирателни ромската битност и душевност състояния и тежнения.

Дневно историчната локализираност на иноетничния субект му пречи да проникне напълно в бездната и смисловото тайнство на нощно предисторичната екзистенциалност на циганина (като род и индивид). Затова и иноетничният субект обективно (дори и субективно да го желае) невинаги може да се докосне до сакралното, до съдбовно напластеното и предопределеното, до първоосновите на циганската душевност и битийна нагласа, до тяхната маниерност на житейска реализация.

Оттук вече и фаворизирането на собствената, уникално неповторима и откриваема единствено от генетично сродни същества ци-